IZJAVA ČLANOV OCENJEVALNE KOMISIJE NATEČAJA

ZA SPOMENIK SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE V LJUBLJANI

Podpisane članice in člani ocenjevalne komisije mednarodnega javnega anonimnega natečaja za spomenik slovenske osamosvojitve na Trgu republike v Ljubljani nasprotujemo odločitvi Vlade Republike Slovenije, da zaradi domnevne tehnične nedorečenosti ustavi postopke za izvedbo prvonagrajene rešitve. Takšna odločitev razvrednoti večletni, transparentni in vključujoči proces, v katerem so sodelovali predstavniki stroke, politike, znanstvenih institucij, veteranskih organizacij in civilne družbe.

Mednarodni javni anonimni natečaj ni bil začetek, temveč zaključek dolgotrajnega usklajevanja o lokaciji, namenu in simbolnem pomenu spomenika. Zato želimo javnost seznaniti s postopki, ki so dokumentirani v zapisnikih dela dveh komisij in natečajnih gradivih. V nasprotju z nekaterimi preteklimi praksami naročanja simbolno pomembnih javnih obeležij je bil izbor rešitve za spomenik slovenske osamosvojitve zasnovan kot odprt, strokovno utemeljen in vključujoč postopek.

Leta 2023 je Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije k sodelovanju povabilo 23 predstavnikov strokovnih in znanstvenih institucij, državnih organov in veteranskih organizacij, ki so sestavljali Komisijo za pripravo izhodišč za postavitev spomenika slovenske osamosvojitve.

Komisija je po temeljitih razpravah in preučitvi različnih možnosti soglasno izbrala Trg republike za lokacijo prihodnjega spomenika. Kot simbolno izhodišče javnega anonimnega natečaja je določila območje dviga zastave, prostorsko prepoznavno točko zgodovinskega trenutka razglasitve slovenske samostojnosti.

Projektna naloga natečaja je bila oblikovana na podlagi teh izhodišč. Opravljena so bila tudi posvetovanja s predstavniki Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije o tem, kako zahteve komisije uskladiti s strogim varstvenim režimom kulturnega spomenika. Ob razpisu natečaja je bil v stavbi Državnega zbora organiziran javni posvet, na katerem so se natečajniki in zainteresirana javnost lahko seznanili z nalogo ter zastavljali vprašanja o njenih izhodiščih in pogojih.

Ocenjevalno komisijo so sestavljali strokovnjaki različnih področij in umetniki različnih umetniških praks iz Slovenije in tujine ter predstavniki naročnika in Mestne občine Ljubljana. Izbor med 36 popolnimi natečajnimi predlogi je potekal v dveh krogih. Komisija je od avtorjev treh najvišje uvrščenih rešitev zahtevala dodatne dopolnitve, končno odločitev o prvonagrajeni rešitvi in priznanjih pa sprejela soglasno.

Obžalujemo, da naročnik po zaključku natečaja ni organiziral javne razstave vseh prispelih rešitev. Rezultati natečaja so sicer v celoti dostopni na spletni strani Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije, kjer se lahko javnost seznani z argumenti komisije in prvonagrajeno rešitev primerja z drugimi natečajnimi predlogi.

Prvonagrajena rešitev avtorjev Alena Ožbolta, Denisa Hitreca, Tadeja Urha, Tjaše Tahirović in Erike Sirotić s sodelavci v celoti upošteva natečajna izhodišča in občutljivo arhitekturno dediščino Trga republike. Sestavljajo jo trije medsebojno povezani elementi: drog za zastavo, obeležje in diskretni svetlobni elementi, umeščeni v tlak trga. Ti v večernih urah ustvarjajo

razpršeno svetlobno kompozicijo, ki simbolno prikliče zgodovinski trenutek razglasitve samostojnosti.

Moč prvonagrajene rešitve je prav v njeni zadržani, a izraziti monumentalnosti. Namesto da bi tekmovala z obstoječo arhitekturo Edvarda Ravnikarja in njegovih sodelavcev, v prostor vnaša novo simbolno plast, ki poudarja kolektivno naravo osamosvojitve. Spomenik ni posvečen posameznikom, temveč državljankam in državljanom, katerih skupna prizadevanja so omogočila nastanek samostojne države. Komisija je rešitev prepoznala kot izjemno kakovosten, sodoben in interdisciplinaren umetniški dosežek.

Odločitev o ustavitvi postopka zato presega vprašanje izvedbe posamezne umetniške rešitve. Postavlja pod vprašaj smisel večletnega strokovnega in javnega usklajevanja, spoštovanje kulturne dediščine, avtonomijo umetniškega ustvarjanja in neodvisnost strokovnih odločitev od vsakokratnih političnih okoliščin. Če lahko država po izvedenem natečaju in soglasni odločitvi ocenjevalne komisije brez dovolj prepričljive strokovne obrazložitve opusti izbrano rešitev, se upravičeno zastavlja vprašanje, kakšno težo sploh pripisuje postopkom, ki jih je sama vzpostavila.

Morebitno ponovno iskanje rešitve bi poleg tega pomenilo dodatno porabo javnih sredstev za nalogo, ki je bila že izvedena. Še pomembnejše pa je načelno vprašanje: ali naj o simbolih skupne zgodovine odločajo premišljeni, vključujoči in strokovno utemeljeni postopki ali vsakokratna politična presoja?

Spomenik slovenske osamosvojitve bi moral presegati dnevnopolitične razprtije. Izražati bi moral spoznanje, da osamosvojitev ni bila delo peščice posameznikov ali osamljen zgodovinski trenutek, temveč rezultat dolgotrajnih procesov demokratizacije družbe in skupnih prizadevanj za samostojno državo.

Prvonagrajena rešitev to razumevanje osamosvojitve prepričljivo izraža. S sodobno, umetniško dovršeno in prostorsko občutljivo zasnovo bi na Trg republike vpisala spomin na osamosvojitev kot skupno in v prihodnost odprto dediščino vseh državljank in državljanov.

Podpisane članice in člani ocenjevalne komisije zato vztrajamo pri svoji strokovni presoji in soglasni odločitvi ter izražamo polno podporo avtorjem prvonagrajene rešitve. Vlado Republike Slovenije pozivamo, naj svojo odločitev ponovno preuči, morebitne tehnične pomisleke jasno in strokovno utemelji ter omogoči nadaljevanje postopkov za izvedbo izbranega spomenika.

dr. Apolonija Šušteršič, doktorica znanosti s področja vizualnih in uprizoritvenih umetnosti, Univerza v Lundu, Švedska. predsednica ocenjevalne komisije

zasl. prof. dr. Božidar Jezernik, namestnik predsednice ocenjevalne komisije

člani in članice:
prof. dr. Uršula Berlot Pompe, akad. slik.
doc. dr. Miloš Kosec, univ. dipl. inž. arh.
Tobias Putrih, akad. kip.,predavatelj na MIT, Cambridge, ZDA
Špela Spanžel, univ. dipl. um. zgod.
zasl. prof. dr. Aleš Vodopivec, univ. dipl. inž. arh.
doc. Rok Žnidaršič, univ. dipl. inž. arh.